

Jak się troszczyć o obszar Natura 2000 w procesie sporządzania planu zadań ochronnych

Wskazówki dla przyrodników
Wersja 20 listopada 2010

W latach 2010-2013 przewidywane jest sporządzenie tzw. planów zadań ochronnych (w skrócie PZO) dla ponad 400 obszarów Natura 2000 w Polsce. Do roku 2017 takie plany będą musiały powstać dla wszystkich obszarów Natura 2000 w kraju.

Plan zadań ochronnych to podstawowy dokument planistyczny – od jego treści w dużym stopniu zależy przyszłe funkcjonowanie obszaru Natura 2000, w tym skuteczność jego ochrony. Dlatego każdy, komu zależy na ochronie przyrody konkretnego obszaru Natura 2000, powinien zadbać, by właśnie teraz włączyć się w proces planowania jego ochrony. Tego momentu nie wolno nam przegapić!

Skąd się dowiedzieć, czy i kiedy mój obszar Natura 2000 będzie objęty planowaniem?

- Większość planów zadań ochronnych ma zostać sporządzona w ramach dużego projektu „*Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 na terenie Polski*”, finansowanego ze środków V osi POiIS, a wdrażanego przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska. Lista obszarów Natura 2000 objętych tym projektem – wg stanu na listopad 2009 r. - znajduje się na stronie internetowej www.ckps.pl, w dziale „V priorytet – konkurs 7/2009”. Lista ta może ulegać pewnym zmianom. Aktualne materiały projektu powinny być umieszczane na stronie internetowej www.gdos.gov.pl, w zakładce Natura 2000 – projekt POIS 05.03.00-186/09-PZO”, jednak obecnie aktualizacja tej strony jest bardzo kulawa. W ramach projektu planuje się m. in. uruchomienie specjalnej strony internetowej - „platformy informacyjno-komunikacyjnej”, w której będzie można m. in. śledzić powstawanie każdego z objętych projektem planów oraz wносить uwagi i wnioski. Dotąd jednak platforma taka nie powstała.
- Aktualny kalendarz sporządzania PZO dla poszczególnych obszarów ma Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska – tam można się o niego zapytać. W każdej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska zatrudniona jest osoba pełniąca funkcję tzw. planisty regionalnego, koordynująca proces sporządzania PZO i najlepiej poinformowana w tej sprawie.
- Prace nad PZO będą zwykle zlecane w trybie zamówienia publicznego. Warto więc śledzić ogłoszenia o zamówieniach na stronach internetowych RDOŚ.
- W momencie przystępowania do sporządzenia projektu konkretnego PZO, RDOŚ jest obowiązany „podać ten fakt do publicznej wiadomości”, m. in. ogłaszając o przystąpieniu do sporządzenia PZO na swojej stronie internetowej.

Dla uproszczenia, w tym tekście zakładamy, że organem sprawującym nadzór nad obszarem Natura 2000 jest Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska (RDOŚ). Tak jest w przypadku 97% obszarów Natura 2000 w Polsce. Wyjątkowo, w przypadku obszarów Natura 2000 co najmniej częściowo pokrywających się z terenem parku narodowego, sprawującym nadzór nad całym obszarem Natura 2000 jest dyrektor tego parku. On jest więc też wówczas sporządzającym plan; odpowiednich informacji należy oczekiwać na stronie parku narodowego, a nie RDOŚ, adresem działań zalecanych w dalszej części tego tekstu będzie też dyrektor parku, a nie RDOŚ.

Każdy przyrodnik, któremu zależy na ochronie konkretnego obszaru lub obszarów Natura 2000, powinien postarać się dowiedzieć, kiedy będzie on objęte planowaniem – a następnie powinien postarać się, by w tym planowaniu wziąć udział.

Przed planowaniem: Bądź w obszarze !

Aby móc skutecznie uczestniczyć w planowaniu ochrony obszaru Natura 2000 trzeba ten obszar znać. Aby go znać, trzeba w nim po prostu być: poznawać go jak najdokładniej i na bieżąco, znać jego przyrodę, najważniejsze i najciekawsze miejsca; dostrzegać również zagrożenia dla przyrody i starać się na nie reagować.

Znajomość terenu i najważniejszych przyrodniczo miejsc umożliwi w procesie planowania skuteczne upominanie się o ochronę tych najcenniejszych miejsc i elementów. Im bardziej konkretna będzie nasza wiedza,

tym lepiej uda się to zrobić. Konkretna wiedza o cennym przyrodniczo torfowisku, najlepiej wraz z wiedzą, który rów je odwadnia, będzie w procesie planowania bezcenna. Natomiast wiedza, że „być może gdzieś tu występują torfowiska alkaliczne ...” na niewiele się przyda.

Zalecamy też, by o przyrodniczych znaleziskach, stanowiskach gatunków chronionych, szczególnie cennych miejscach itp. na bieżąco informować pisemnie właściwe podmioty – tj. właściciela /zarządcę terenu, RDOŚ oraz wójta odpowiedniej gminy. Dokumentacja takiego informowania uniemożliwi, w razie czego, argumentację że „... *nie wiedzieliśmy o wartościach przyrodniczych danego miejsca*”.

Zalecamy także, by podejmować i dokumentować interwencje w sprawie wszelkich dostrzeganych zagrożeń przyrody w obszarze. Należy pamiętać, by pisemne kopie wszystkich wystąpień trafiały do odpowiedniego RDOŚ. Nawet gdy pojedyncze interwencje nie będą skuteczne, to należy pamiętać, że ich dokumentacja tworzy „masę krytyczną” opisu problemów. Proces planowania ochrony obszaru będzie momentem, w którym nie da się uniknąć pochylenia się nad każdym, w taki sposób udokumentowanym problemem, a także podjęcia próby jego rozwiązania. Dokumentacja takiego informowania uniemożliwi, w razie czego, argumentację że „... *nie wiedzieliśmy o problemie*”.

Oczywiście, warto też –w ramach różnych projektów – próbować realnie chronić obszar, tj. realizować w nim działania ochrony przyrody. Podmiot mający doświadczenie takich działań w procesie planowania ochrony obszaru zostanie zapewne uznany za kluczowego partnera. A w każdym razie, „*prowadzenie w siedliskach przyrodniczych i siedliskach gatunków*” działalności ochrony przyrody, jest ustawową przesłanką do obligatoryjnego „*umożliwienia udziału w sporządzeniu projektu PZO*”.

Dla przyrodnika, któremu zależy na obszarze Natura 2000 powyższe zalecenia są truizmem. Zwracamy jednak uwagę na znaczenie, jaką w procesie planowania może mieć nagromadzona „masa krytyczna” informacji o problemach i zagrożeniach oraz informacji o najcenniejszych elementach, miejscach, potrzebach. Zwracamy też uwagę, że gromadzenie takiej „masy krytycznej” będzie najskuteczniejsze, gdy za zależną zasadę przyjmieni nie tylko gromadzenie, ale i bieżące przekazywanie informacji odpowiednim podmiotom, koniecznie w pisemnej formie.

Jak wziąć udział w procesie planowania?

1. Warto wziąć udział w przetargu na sporządzenie projektu PZO i spróbować zostać jego wykonawcą.
2. W ramach procesu sporządzania PZO przewiduje się utworzenie tzw. Zespołu Lokalnej Współpracy, o liczebności do 30 osób. Skład takiego zespołu ma być zaproponowany przez wykonawcę projektu planu w uzgodnieniu z RDOŚ. W skład zespołu powinni wejść: przedstawiciele kluczowych grup interesu (tj. zainteresowane osoby i podmioty, których projekt Planu bezpośrednio dotyczy lub którzy mają wpływ na sposób realizacji ustaleń projektu Planu – w tym „osoby i podmioty prowadzące działalność w obrębie siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, dla których wyznaczono obszar Natura 2000”) oraz eksperci przyrodniczy. Warto wejść w skład takiego zespołu. Trzeba liczyć się, że będzie wiązało się to z koniecznością udziału w 2-4 warsztatach poświęconych dyskusji nad ochroną obszaru (z dojazdem na własny koszt), ale na pewno warto w nich uczestniczyć – jest to najlepsza

szansa, by dobrze wyartykułować potrzeby ochrony przyrody. Warto wcześniej poinformować RDOŚ o chęci wejścia w skład takiego zespołu – w szczególności o fakcie, że:

- prowadzi się w obszarze działalność w zakresie ochrony przedmiotów ochrony, lub
- posiada się dane, informacje lub wiedzę, która mogłaby zostać wykorzystana w planowaniu ochrony obszaru.

3. W ramach projektu sporządzania PZO planuje się m. in. uruchomienie specjalnej strony internetowej - „platformy informacyjno-komunikacyjnej”, w której każdy zainteresowany będzie mógł na bieżąco

śledzić powstawanie każdego z objętych projektem planów oraz na bieżąco wносить uwagi i wnioski. Do czasu uruchomienia tego mechanizmu, informacje mają być publikowane na stronach RDOŚ. Uwagi i wnioski warto wносить jak najwcześniej; wówczas mogą one ukierunkować prace nad planem.

Do udziału w procesie planowania ochrony obszaru Natura 2000 należy się przygotować. Warto zapoznać się szczegółowo z rozporządzeniem Ministra Środowiska w sprawie sporządzania PZO (zamieszczono w załączniku) oraz z Wytycznymi GDOŚ (na dzień 1 czerwca 2010 r. istniały tylko w formie projektu) szczegółowo opisującymi sposób sporządzania PZO. Bardzo pożyteczne może być zapoznanie się z wybranymi wymogami wynikającymi z prawa europejskiego, a dotyczącymi ochrony obszarów Natura 2000 (wybór zamieszczono w załączniku).

Każdy przyrodnik, któremu zależy na ochronie konkretnego obszaru lub obszarów Natura 2000, powinien postarać się wziąć udział w procesie planowania, na jeden z wymienionych wyżej sposobów.

Granice obszaru Natura 2000

Aktualne granice obszaru Natura 2000 można zobaczyć na mapach dostępnych na stronie:

<http://natura2000.gdos.gov.pl/natura2000/>
albo w formie warstwy WMS pod adresem:
<http://wms.gdos.gov.pl/geoserver/wms?>

- do użycia za pośrednictwem Geoportalu (www.geoportal.gov.pl), lub w własnym programie GIS (w obu przypadkach można wyświetlać granice na tle map topograficznych, ortofotomapy, działek ewidencyjnych)

Ogólny obraz granic obszarów Natura 2000 w Europie udostępnia także Europejska Agencja Ochrony Środowiska: <http://natura2000.eea.europa.eu/>

Planowanie ochrony obszaru Natura 2000 to proces w zasadzie odrębny od wyznaczania granic obszaru. W zasadzie należałoby przyjąć, że granice są już ostatecznie wyznaczone i ustalone (jest nimi warstwa wektorowa przesłana Komisji). Planem zadań ochronnych nie można zmienić granic obszaru, ani w żaden sposób ich „uszczegóławiać” - zmiana granic obszaru specjalnej ochrony ptaków wymaga rozporządzenia Ministra wydanego za zgodą Komisji Europejskiej, a zmiana granic obszaru mającego znaczenie dla wspólnoty (siedliskowego) wymaga decyzji Komisji Europejskiej. Plan zadań ochronnych będzie natomiast zatwierdzany zarządzeniem RDOŚ, które nie może zastąpić wymaganych do zmiany granic form aktów prawnych. Generalnie, nie należy dopuszczać, by dyskusja na temat ochrony obszaru Natura 2000 zmieniła się w dyskusję o prawidłowości wyznaczenia jego granic.

Jednak w procesie sporządzania PZO mogą pojawiać się postulaty korekt granicy obszaru, istotnych dla jego ochrony. Mogą to być np. powiększenia obszaru o tereny kluczowe dla zidentyfikowanych przedmiotów ochrony. Zadanie dokonania takiej korekty może być wpisane w PZO jako jedno z zadań ochronnych (jednak sama realizacja korekty wymaga odrębnej procedury). Należy pamiętać, że:

1. Powiększenia obszaru mogą być wpisane jako „działanie do realizacji”, jeżeli znajdują uzasadnienie w potrzebach ochrony przedmiotów ochrony obszaru. Przeprowadzenie powiększenia obszaru Natura 2000 zapewne nie napotka na sprzeciw Komisji Europejskiej, lecz należy pamiętać, że im szybciej zostanie zgłoszone, tym szybciej będzie mogło być wdrożone (np. dla obszarów siedliskowych powiększenia zgłoszone Komisji do września 2011 r. będą mogły być zrealizowane w ciągu kilkunastu miesięcy, podczas gdy później ich realizacja może wymagać ponad 6 lat).
2. „Uszczegółowienie granic” obszaru Natura 2000 (np. dociąganie granic do działek ewidencyjnych, wydzieleń leśnych itp.) jest możliwe tylko wtedy, gdy jest naprawdę uszczegółowieniem, tj. bez żadnych wątpliwości nie powoduje wyłączenia z obszaru fragmentów ważnych dla przedmiotów ochrony. Uszczegółowienie granic nie może być dokonane samym planem zadań ochronnych – wymaga pełnej procedury zmiany rozporządzenia ministra bądź decyzji Komisji Europejskiej.
3. Wyłączenie określonych terenów z obszaru Natura 2000 jest generalnie trudne i dozwolone tylko w wyjątkowych przypadkach. Z całą pewnością nie można dokonać wyłączenia z motywów politycznych, społecznych ani ekonomicznych. Wyłączenie terenu z granic obszaru Natura 2000 jest możliwe wyłącznie pod warunkiem dostarczenia „dowodu wysokiej jakości”, że ten teren znalazł się w obszarze tylko i wyłącznie w wyniku błędu, tj. że:
 - nie miał walorów w dniu 1 maja 2004,
 - nie uzyskał takich walorów po dniu 1 maja 2004,
 - nie jest potrzebny z punktu widzenia integralności obszaru (np. nie jest potrzebny dla ochrony walorów znajdujących się w sąsiedztwie)Zmiana wymaga poinformowania o niej Komisji Europejskiej, a w przypadku obszarów siedliskowych – jej decyzji.

Uczestnicząc w procesie sporządzania PZO, można i należy wnosić uwagi i wnioski oparte na powyższych zasadach. W szczególności: jeżeli potrzebne jest powiększenie obszaru, to można dążyć by zostało ujęte jako jedno z działań w PZO. Stanowczo należy odpiąć postulaty, by z przyczyn niemerytorycznych – a politycznych lub społeczno-gospodarczych - wyłączyć jakiegokolwiek tereny z obszaru Natura 2000 – wskazując, że jest to niemożliwe w świetle prawa polskiego i europejskiego.

Przedmioty ochrony obszaru Natura 2000

Jak wiadomo, obszar Natura 2000 to nie „obszar chroniony” ale „obszar ochrony...” – obszar, w którym ochronie podlega nie cała przestrzeń, ale konkretne ekosystemy (siedliska przyrodnicze) lub siedliska konkretnych gatunków. Te konkretne ekosystemy lub gatunki są tzw. „przedmiotami ochrony” – to dla nich sporządza się plan zadań ochronnych.

W obszarze siedliskowym, artykuł 6(1) dyrektywy siedliskowej wymaga „zastosowania koniecznych środków ochronnych odpowiadających wymaganiom siedlisk przyrodniczych z załącznika I dyrektywy oraz gatunków z załącznika II dyrektywy, występujących w obszarze”. Oznacza to, że wszystkie siedliska i nieopierzone gatunki „naturowe” występujące w siedliskowym obszarze Natura 2000, powinny być przedmiotami ochrony, a tym samym, że powinny być objęte planem zadań ochronnych. Celem ochrony obszaru Natura 2000 powinno być w zasadzie doprowadzenie ich do tzw. „właściwego stanu ochrony” i utrzymanie tego stanu. Przyjmuje się jednak interpretację, że nie dotyczy to siedlisk i gatunków, których występowanie w obszarze ma charakter marginalny – co powinno być wyrażone literą

„D” w Standardowym Formularzu Danych (SDF) obszaru. Istnieje więc domniemanie, że lista przedmiotów ochrony obszaru to lista siedlisk i gatunków oznaczonych w Standardowym Formularzu Danych obszaru (w kolumnie „ocena ogólna”) literami A, B lub C.

Jednak w przypadku uzyskania nowej wiedzy naukowej – znalezienia w obszarze siedlisk lub gatunków nie ujętych w dotychczasowym SDF – muszą one, o ile ich znaczenie jest niemarginalne, być również traktowane jako przedmioty ochrony. Państwo członkowskie powinno odpowiednio uzupełnić SDF (oczekuje się, że SDFy będą aktualizowane nie rzadziej niż raz na 6 lat).

Natomiast w przypadku, gdy gatunek lub siedlisko przyrodnicze zanikło w obszarze, interpretacja zależy od tego, czy takiemu zanikowi można było przeciwdziałać. Jeżeli zanik gatunku lub siedliska ma trwały charakter i był niemożliwy do uniknięcia (np. był wynikiem zmian klimatycznych, nieprzewidywalnej katastrofy ekologicznej; pożaru itp.), to takiego gatunku lub siedliska nie traktuje się dalej jako przedmiotu ochrony. Jeżeli w taki sposób zanikną wszystkie przedmioty ochrony obszaru, to można wręcz zlikwidować obszar Natura 2000. Jeżeli jednak zanik gatunku / siedliska był wynikiem braku należytej ochrony (w tym także braku przeciwdziałania naturalnej sukcesji, np. zarastania łąk), to nie jest to przesłanka do skreślenia przedmiotu ochrony, a wręcz przeciwnie – powstaje wymóg jego odtworzenia. W żadnym razie nie można wykreślić przedmiotu ochrony z przyczyn politycznych, społecznych lub ekonomicznych.

Bezpośrednim przedmiotem ochrony w obszarze siedliskowym Natura 2000 generalnie nie są ptaki, ani żadne gatunki spoza załącznika II dyrektywy. Jednak zarówno ptaki, jak i wszelkie inne gatunki mogą pośrednio korzystać z ochrony siedlisk przyrodniczych – jeżeli zostały uznane za tzw. „gatunki typowe” dla siedliska przyrodniczego (zob. dalej). Wówczas osiągnięcie właściwego stanu ochrony takich gatunków jest warunkiem uznania stanu siedliska przyrodniczego za właściwy.

W obszarze ptasim należy pamiętać, że odmiennie niż w dyrektywie siedliskowej, w dyrektywie ptasiej nie ma jednego załącznika – listy gatunków ptaków, dla których wyznacza się obszary Natura 2000. Załącznik I dyrektywy tworzy bowiem tylko część takiej listy. Jej druga część, to nie wyliczone nigdzie w dyrektywie, gatunki migrujące. Są one za to wymienione w polskim rozporządzeniu ministra, wyznaczającym obszary specjalnej ochrony ptaków Natura 2000.

Dyrektywa ptasia dość ogólnie określa, że przedmiotami ochrony są te gatunki ptaków, dla których dany obszar „należy do najbardziej odpowiednich”. Należy więc interpretować, że chodzi tu o gatunki, których wymagania są zgodne z ekologicznym charakterem obszaru. Np. w obszarze obejmującym kompleks leśny, przedmiotami ochrony są gatunki leśne, a nie są gatunki polne i łąkowe.

Lista gatunków ptaków będących przedmiotem ochrony w ptasim obszarze Natura 2000 musi zawierać wszystkie tzw. „gatunki kwalifikujące”, tj. gatunki które decydują o zaliczeniu obszaru do

Międzynarodowych ostoi Ptaków (IBA) wg kryteriów BirdLife. Nie musi jednak być do nich ograniczona. Gatunek, który przestanie spełniać kryteria BirdLife (np. w wyniku wzrostu krajowej populacji lokalna populacja stanie się mniejsza od 1%) nie przestaje być przedmiotem ochrony. Lista gatunków ptaków będących przedmiotem ochrony w ptasim obszarze Natura 2000 nie musi być ograniczona do ptaków z załącznika I dyrektyw, ale może i powinna obejmować także inne gatunki ptaków migrujących, o ile obszar jest „najbardziej odpowiedni” dla ich rozrodu, żerowania, pierzenia, odpoczynku podczas migracji itp.

Przyjmuje się domniemanie, że lista przedmiotów ochrony obszaru to lista gatunków oznaczonych w Standardowym Formularzu Danych obszaru (w kolumnie „ocena ogólna”) literami A, B lub C (lecz nie „D”).

Zgodnie z interpretacją rzecznika generalnego Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w jednej z rozpatrywanych spraw, uzyskanie nowej wiedzy naukowej, w świetle której jakiś gatunek ptaka powinien być umieszczony w SDF obszaru z literą A, B, lub C – a w szczególności, jeżeli spełnia kryteria kwalifikacyjne BirdLife – oznacza konieczność traktowania go od tej chwili jako przedmiotu ochrony.

Podobnie jak w przypadku obszaru siedliskowego, jeżeli gatunek zanikł w obszarze, interpretacja zależy od tego, czy takiemu zanikowi można było przeciwdziałać. Jeżeli zanik gatunku ma trwały charakter i był niemożliwy do uniknięcia (np. był wynikiem zmian klimatycznych, nieprzewidywalnej katastrofy ekologicznej; pożaru, wybuchu wulkanu itp.), to takiego gatunku nie traktuje się dalej jako przedmiotu ochrony. Jeżeli w taki sposób zanikną wszystkie przedmioty ochrony obszaru, to można wręcz zlikwidować obszar Natura 2000. Jeżeli jednak zanik gatunku był wynikiem braku należytej ochrony (w tym także braku przeciwdziałania naturalnej sukcesji, np. zarastania łąk), to nie jest to przesłanka do skreślenia przedmiotu ochrony, a wręcz przeciwnie – powstaje wymóg jego odtworzenia.

Bezpośrednim przedmiotem ochrony w obszarze ptasim Natura 2000 generalnie nie są siedliska przyrodnicze ani żadne gatunki nieopierzone. Jednak mogą one pośrednio korzystać z wymogu ochrony ptaków lub ich siedlisk – gdy stanowią siedlisko ptaków (siedlisko przyrodnicze jako siedlisko ptaków) albo jego element (np. płazy jako baza żerowa ptaków).

Standardowy Formularz Danych obszaru Natura 2000 – a więc podstawę do domniemania, co jest w nim przedmiotem ochrony – można znaleźć na stronie internetowej <http://natura2000.gdos.gov.pl/natura2000/>. W przeszłości zdarzało się jednak, że Ministerstwo Środowiska i GDOŚ publikowały na tej stronie fałszywe informacje, odmienne od tych, które równocześnie były przesyłane do Komisji Europejskiej. Dlatego warto sprawdzić treść SDF z treścią zamieszczoną w serwisie Komisji: <http://natura2000.eea.europa.eu/>

Uczestnicząc w procesie sporządzania PZO, można i należy wnieść uwagi i wnioski oparte na powyższych zasadach. W szczególności, należy jak najszybciej dać znać RDOŚ o występowaniu w obszarze gatunków i siedlisk, które nie są ujęte w SDF ale powinny być uznane za przedmiot ochrony – należy, powołując się na prawo europejskie, wnioskować, by dodać je do SDF oraz objąć procesem planowania ochrony obszaru.

Zakres prac terenowych na rzecz sporządzenia planu zadań ochronnych

Na sporządzenie PZO dostępny jest ograniczony budżet i czas, zapewne więc nie wszystkie przedmioty ochrony będą mogły być w pełni rozpoznane i zinwentaryzowane w terenie. W procesie planowania powinno dojść do dyskusji, jakie zagadnienia zbadać szczegółowo w terenie, a jakie odłożyć do zbadania / zinwentaryzowania w przyszłości.

Istniejące dane o obszarze powinny być wykorzystane w planowaniu jego ochrony. Jednak każdy zasób informacji powinien być poddany ocenie jego przydatności w konkretnym obszarze Natura 2000. Nie można np. zakładać z góry, że siedliska i gatunki na terenie Lasów Państwowych „są wyczerpująco zinwentaryzowane” w ramach inwentaryzacji leśnej przeprowadzonej w roku 2007 – ta inwentaryzacja, podobnie jak zresztą każda inna, miała swoje ograniczenia metodyczne! Analizując dostępne informacje, należy zastanowić się jaką metodyką były pozyskane, czy na ich pozyskanie było wystarczająco wiele

czasu, kto pozyskiwał informacje, jakie interpretacje siedlisk przyrodniczych stosował itp.

Tam, gdzie istnieją luki w wiedzy i inwentaryzacji, procedura sporządzenia projektu PZO pozwala na wykonanie uzupełniających prac terenowych (np. inwentaryzacji pewnych elementów przyrody albo oceny ich stanu). W pierwszej kolejności powinny być rozpoznane te zagadnienia, które potencjalnie przekładają się na największy „efekt planistyczny” – a więc zagadnienia, od których zależy potrzeba podjęcia działań ochrony czynnej, zmodyfikowania dotychczasowych sposobów gospodarowania itp.

Dla zagadnień, których nie uda się rozpoznać w toku sporządzania projektu PZO, uzupełnienie rozpoznania (np. wykonanie niezbędnej inwentaryzacji albo szczegółowej analizy) powinno być zapisane jako jedno z działań ochronnych w planie.

Uczestnicząc w procesie sporządzania PZO, można i należy wnosić uwagi i wnioski, dotyczące jakości dotychczasowych materiałów/inwentaryzacji, a także wnioski dotyczące przeprowadzenia rozpoznania terenowego w najbardziej potrzebnym zakresie. Takie wnioski są porządane na bardzo wczesnych etapach projektu planowania, ponieważ tylko na tych etapach można wpłynąć na zakres przewidywanych prac terenowych.

Wizja „właściwego stanu ochrony” przedmiotu ochrony

Celem ochrony obszaru Natura 2000 powinno być, co do zasady, doprowadzenie przedmiotów ochrony do tzw. „właściwego stanu ochrony” i trwale utrzymanie tego stanu. Wizja właściwego stanu ochrony powinna bazować na standardzie parametrów i wskaźników, wypracowanych w jednolity sposób dla całego kraju i tożsamy z parametrami i wskaźnikami używanymi do monitoringu przyrodniczego. Ogólny model takich parametrów jest taki sam w całej Europie i jest zapisany w rozporządzeniu Ministra Środowiska w sprawie sporządzania PZO (patrz załącznik). Dla każdego gatunku i dla każdego typu siedliska przyrodniczego będzie musiał być zastosowany odmienny szczegółowy zestaw wskaźników. Jak na razie takie zestawy parametrów i wskaźników są gotowe tylko dla niektórych gatunków i typów siedlisk, jednak dla następnych będą sukcesywnie opracowywane.

Generalnie, wizja właściwego stanu ochrony siedliska przyrodniczego bądź gatunku powinna uwzględniać w szczególności następujące elementy:

- liczebność gatunku lub powierzchnia siedliska w obszarze niepomniejszona, a w przypadkach jeśli jest to możliwe, nawet zwiększona, równocześnie należy zapobiec antropogenicznej fragmentacji siedliska;
- zachowane lub odtworzone podstawowe cechy ekologiczne siedliska przyrodniczego (np. warunki wodne i proces torfotwórczy na torfowisku; zalewy w lasach łąkowych);
- zapewnione określone formy użytkowania gospodarczego w przypadku siedlisk półnaturalnych wymagających takiego użytkowania (np. łąkowych i pastwiskowych);
- zachowana różnorodność biologiczna związana z danym typem ekosystemu (siedliska przyrodniczego), w tym: gatunki typowe, rzadkie, chronione, specyficzne dla tego typu siedliska;
- zachowane lub odtworzone kluczowe elementy struktury (np. udział starych drzewostanów i udział martwych drzew w lasach);
- utrzymanie we właściwym stanie siedlisk warunkujących realizację całego cyklu życiowego gatunku chronionego w obszarze.

Siedlisko przyrodnicze należy rozumieć „ekosystemowo”: właściwy stan siedliska przyrodniczego to zdrowy, dobrze funkcjonujący ekosystem, niezubożony pod względem różnorodności biologicznej. Wizja

„właściwego stanu ochrony siedliska przyrodniczego” zwykle pokrywa się więc z wizją takiego stanu ekosystemu, do którego także przed erą Natury 2000 dążyliśmy w ochronie przyrody.

Wizja „właściwego stanu ochrony siedliska przyrodniczego” powinna zawierać w sobie i akceptować naturalną zmienność ekosystemu (np. dla lasów nie należy dążyć do uzyskania precyzyjnie określonego składu gatunkowego drzewostanu, ale raczej do uzyskania lasu o określonym charakterze ekologicznym, akceptując fluktuacje udziału poszczególnych gatunków drzew). Podobnie, wizja ta powinna zawierać w sobie i akceptować naturalne, typowe dla ekosystemu procesy ekologiczne i ich efekty.

W niektórych przypadkach wizją „właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych” będzie dynamiczna, naturalnie funkcjonująca mozaika poszczególnych typów siedlisk – np. dynamicznie kształtowany przez wiatr kompleks żywych wydm nadmorskich, zawierający w sobie siedliska wydm, wrzosowisk nawydmowych, zagłębienia międzywydmowych itp.: poszczególne siedliska będą zmieniać swoją lokalizację i powierzchnię, ale żywy charakter całego systemu gwarantuje, że byt każdego z tych typów siedlisk w ramach kompleksu jest zapewniony.

Wizja „właściwego stanu ochrony siedliska przyrodniczego” powinna akcentować te cechy struktury ekosystemu, które są „papierkiem lakmusowym” jego wartości przyrodniczej. Np. dla lasów będzie to udział martwego drewna (dla rozwoju naturalnych zespołów ksylobiontów zwykle potrzeba go 30-40 m³/ha, jednak wystarczy gdy takie zasoby są tylko na 20-30% powierzchni leśnej), a także udział drzew grubych i starych. Dla rzeki włosienicznikowej będzie to zróżnicowanie hydromorfologiczne (naturalność koryta).

Godną uwagi jest koncepcja tzw. „typowych gatunków” siedlisk przyrodniczych. Siedlisko przyrodnicze należy rozumieć „ekosystemowo” – gatunki typowe to gatunki kluczowe dla funkcjonowania danego ekosystemu albo decydujące o jego lokalnej specyfice, w tym kluczowe dla zachowania związanej z ekosystemem różnorodności biologicznej. Nie muszą to być gatunki „naturowe”. W rzece włosienicznikowej gatunkami typowymi mogą być, oprócz roślin, typowe dla danego ekosystemu ryby; w lesie – nie tylko drzewa i rośliny runa, ale także typowe dla ekosystemu gatunki ptaków i chrząszczy; w murawie kserotermicznej – rosnące w niej

rzadkie gatunki roślin, ale i ciepłolubne bezkręgowce. Tu także ważna jest zasada, by za typowe gatunki siedliska przyrodniczego uznawać te gatunki, które są „papierkiem lakmusowym” wartości przyrodniczej odpowiedniego ekosystemu. W toku prac nad PZO jest miejsce na ustalenie, jakie gatunki należy lokalnie (w konkretnym obszarze Natura 2000) uważać za typowe dla poszczególnych siedlisk przyrodniczych. Jeżeli przedmiotem ochrony jest określony typ siedliska przyrodniczego, to jednym z celów ochrony będzie m. in. utrzymanie lub odtworzenie właściwego stanu ochrony jego „typowych gatunków”.

Wizja „właściwego stanu ochrony gatunku” powinna akcentować te cechy siedliska gatunku, które są kluczowe dla danego gatunku, biorąc przy tym pod uwagę wszystkie stadia jego życia, jakie realizuje w obszarze. Np. dla pachnicy dębowej będzie to odpowiednia liczba grubych drzew z próchnowiskami, rosnących w niewielkiej odległości od siebie. W przypadku kumaka nizinnego – obecność płytkich, ciepłych stawków wykorzystywanych jako godowiska, obecność większych stawów gdzie kumaki żyją w sezonie letnim,

obecność odpowiednich ukryć zimowych – i brak barier ograniczających przemieszczanie się kumaków między tymi siedliskami lub powodujących śmiertelność płazów. Dla wilka – kompleks leśny zasobny w zwierzynę płową (baza żerowa), nie pofragmentowany barierami, zawierający spokojne miejsca do wykorzystania do rozmnażania się, nie zawierający obiektów niebezpiecznych dla wilka (np. dróg o dużym natężeniu ruchu).

Dla wielu gatunków i siedlisk przyrodniczych ważnym elementem właściwego stanu ich ochrony będą odpowiednie warunki wodne. Na ten element warto zwrócić szczególną uwagę, ponieważ w przypadku ujęcia w PZO, zapewnienie takich „właściwych warunków wodnych” docelowo stanie się nie tylko celem ochrony przyrody, ale również celem środowiskowym gospodarowania wodami (w sensie Ramowej Dyrektywy Wodnej i Prawa Wodnego), wiążącym zarządców wód.

Generalnie, wizja „właściwego stanu ochrony” większości siedlisk przyrodniczych i gatunków nie stoi w sprzeczności z wizją racjonalnego, gospodarczego użytkowania

ekosystemów – choć może wymagać, by to użytkowanie zostało nieco zmodyfikowane, by pozostawić miejsce dla kluczowych dla ekosystemu procesów przyrodniczych i elementów struktury.

Generalnie, wizja „właściwego stanu ochrony” większości siedlisk przyrodniczych i gatunków zwykle nie stoi też w sprzeczności z wizją ekosystemów kształtowanych przez naturalne procesy. Wręcz przeciwnie, jest w Europie wiele przykładów, w których bierna ochrona – zwłaszcza lasów – utrzymuje je w doskonałym stanie ochrony. Wyjątkiem są oczywiście ekosystemy półnaturalne (np. łąki), wymagające określonych form użytkowania.

Uczestnicząc w procesie sporządzania PZO, można i należy wnieść jak najbardziej konkretne uwagi i wnioski, dotyczące wizji „właściwego stanu ochrony” przedmiotów ochrony – np. wskazywać na potrzebę uznania gatunków ‘będących wskaźnikami wysokiej wartości przyrodniczej ekosystemu’ za gatunki typowe, wskazywać na potrzebę ujęcia elementów struktury ekosystemu będących obecnie w deficycie (np. martwe drewno w lesie), argumentować za ujęciem naturalnych procesów ekologicznych jako elementu właściwego stanu ochrony siedliska przyrodniczego itp.

Czy każdy przedmiot ochrony musi być doprowadzony do „właściwego stanu ochrony”? Konflikt wymogów różnych przedmiotów ochrony.

W idealnej sytuacji celem ochrony obszaru Natura 2000 może i powinno być doprowadzenie w obszarze wszystkich przedmiotów ochrony do właściwego stanu ochrony, zgodnie z wizją opisaną powyżej.

Jednak w praktyce wymogi różnych przedmiotów ochrony mogą być rozbieżne. Np. w dużym kompleksie leśnym większość przedmiotów ochrony związana jest ze starymi lasami o cechach naturalności, ale jednym z przedmiotów ochrony wg SDF jest też dzierzba gąsiorek, preferująca powierzchnie zrębów zupełnych. Albo: na torfowisko wysokie (siedlisko 7110) wkracza bór bagienny (siedlisko 91D0): odtworzenie powierzchni bezleśnego torfowiska wymagałoby usunięcia boru bagiennego, a i jedno i drugie siedlisko jest przedmiotem ochrony.

Takie konflikty należy rozstrzygać w procesie planistycznym. W tym celu należy zidentyfikować rolę rozważanego obszaru Natura 2000 w całej sieci Natura 2000, a następnie przyjąć takie rozstrzygnięcie, które lepiej przyczynia się do osiągnięcia właściwego stanu ochrony ogólnokrajowych zasobów siedlisk/gatunków.

Uczestnicząc w procesie sporządzania PZO, można i należy wnosić uwagi i wnioski oparte na powyższych zasadach.

Ustalanie celów planu zadań ochronnych

Wizja „właściwego stanu ochrony” to wizja idealistyczna i długoterminowa. Na jej podstawie w procesie sporządzania PZO należy ustalić realną wizję do osiągnięcia w ciągu 10 lat – cele planu zadań ochronnych.

Cele takie powinny być krokiem w kierunku doprowadzenia przedmiotów ochrony do tzw. „właściwego stanu ochrony” – i to krokiem nie za małym. Wprawdzie dyrektywa ptasia ani siedliskowa nie zawiera żadnych wymagań, w jakim terminie należy osiągnąć generalny cel, jakim jest właściwy stan ochrony siedlisk i gatunków, ale należy brać pod uwagę, że:

- Przywódcy państw UE zobowiązali się do realizacji tzw. celu 2020 – zatrzymania do 2020 r. spadku różnorodności biologicznej i odtworzenia przyrody „tak dalece jak to wykonalne”. Termin 2020 r. powinien być więc brany również pod uwagę jako termin odtworzenia właściwego stanu ochrony przedmiotów ochrony Natura 2000, tak dalece jak to technicznie wykonalne;
- Ramowa dyrektywa wodna wymaga do 2015 r. osiągnięcia wszystkich „wodnych uwarunkowań” właściwego stanu ochrony przedmiotów ochrony Natura 2000 w obszarach Natura 2000. Wprawdzie wymóg ten nie został dotąd prawidłowo przetransponowany do prawa polskiego, ale w najbliższym czasie będzie to musiało nastąpić.

Cele planu powinny być określone w sposób konkretny i mierzalny (weryfikowalny); tak by w każdej chwili dało się stwierdzić, jak daleko jesteśmy od ich osiągnięcia.

Cele służące osiągnięciu właściwego stanu ochrony to „obligatoryjny pakiet celów”. Oprócz nich, można fakultatywnie formułować cele dotyczące „społeczno-gospodarczego wykorzystania obszaru” – np. użycia obszaru do określonych form turystyki, udostępnienia obszaru, społecznego komunikowania znaczenia obszaru i potrzeb jego ochrony itp.

Uczestnicząc w procesie sporządzania PZO, można i należy wnioskować, by cele planu zadań ochronnych określili w sposób „realistyczny lecz ambitny”, biorąc pod uwagę wymienione wyżej zobowiązania. Należy przeciwstawiać się tendencjom do ograniczania celów PZO ze względu na przewidywane trudności finansowe, prawne i organizacyjne – skuteczna ochrona obszarów Natura 2000 jest oczywiście zadaniem trudnym i ambitnym, ale jest to nasz obowiązek wobec Europy. Należy dbać, by cele PZO zostały określone w sposób „weryfikowalny”, a nie tylko w formie ogólnikowych zapisów

Ustalanie działań ochronnych

Ustalane działania ochronne muszą zapewniać osiągnięcie celu planu. Mogą one dotyczyć:

- wykonania określonych jednorazowych bądź powtarzalnych zadań ochrony czynnej, zwłaszcza jeżeli obecny stan przedmiotów ochrony w obszarze został oceniony jako niezadowalający lub zły,
- wdrożenia modyfikacji w stosowanych metodach gospodarowania w siedliskach przyrodniczych i siedliskach gatunków jeżeli obecny stan przedmiotów ochrony w obszarze został oceniony jako niezadowalający lub zły / utrzymania określonych metod gospodarowania w siedliskach przyrodniczych i siedliskach gatunków jeżeli obecny stan przedmiotów ochrony w obszarze został oceniony jako właściwy
- uzupełnienia stanu wiedzy o przedmiocie ochrony jeżeli stan ochrony przedmiotu ochrony nie jest możliwy do oceny.

Planując działania ochronne należy określić: rodzaj działań ochronnych; zakres prac przewidzianych do realizacji i w razie potrzeby warunki co do sposobu ich wykonania; obszar lub miejsce ich realizacji; termin lub okres oraz częstotliwość ich realizacji; koszty ich realizacji; podmiot odpowiedzialny za ich wykonanie i monitorowanie. Wskazując podmiot odpowiedzialny można brać pod uwagę:

- sprawującego nadzór nad obszarem,
- podmioty zobowiązane do współdziałania w ochronie obszaru Natura 2000 (np. podmioty działające w imieniu państwa, organy władzy publicznej, zarządzających wodami, zarządzających lasami itp.),
- podmioty korzystające z rolniczych płatności bezpośrednich ze środków Unii Europejskiej, w zakresie objętym wymogiem wzajemnej zgodności,
- inne podmioty za ich zgodą.

Jeżeli jest to potrzebne dla ochrony siedlisk przyrodniczych lub gatunków w obszarze Natura 2000, zapisane w PZO działania ochronne mogą być zlokalizowane także poza granicami obszaru.

W niektórych sytuacjach działaniem ochronnym może być utworzenie wewnątrz obszaru Natura 2000 krajowej formy ochrony przyrody – można stosować takie podejście, gdy do skutecznej ochrony przedmiotów ochrony potrzebny jest pakiet regulacji odpowiadający którejś z takich krajowych form. Np. uznanie rzeki za rezerwat przyrody jest niezbędne do ograniczania ruchu kajakowego, szkodliwego dla przedmiotów ochrony Natura 2000. Albo uznanie fragmentu lasu za rezerwat przyrody jest najłatwiejszym sposobem wyłączenia go z gospodarczego użytkowania, co jest pożądane dla ochrony zasobów siedliska przyrodniczego. Możliwości tej nie należy jednak nadużywać. Ochrony obszaru Natura 2000 nie należy sprowadzać tylko do postulatu tworzenia innych form ochrony przyrody wewnątrz tego obszaru.

Program działań ochronnych powinien być taki, by zapewnił osiągnięcie postawionych celów. Nie można ograniczać programu niezbędnych działań z uwagi na trudności – prawne, organizacyjne lub finansowe. Skuteczna ochrona obszaru Natura 2000 jest obowiązkiem ciążącym na nas mimo „pewnych trudności”, jakie ochrona taka powoduje. Plan zadań ochronnych sporządza się właśnie po to, by znaleźć sposoby na pokonanie takich trudności.

Uczestnicząc w procesie sporządzania PZO, można i należy wnosić uwagi i wnioski oparte na powyższych zasadach.

Monitoring

W projekcie planu zadań ochronnych działania z zakresu monitoringu zapisuje się jako jedno z działań ochronnych. Należy tu w szczególności zaprojektować program monitoringu lokalnego, z zastosowaniem metod adekwatnych do lokalnych potrzeb, w taki sposób, aby odpowiednio wcześniej dostarczył on sprawującemu nadzór nad obszarem potrzebnych „sygnałów ostrzegawczych” o ewentualnych zagrożeniach dla przedmiotów ochrony (np. zidentyfikował już wstępne objawy pogarszania się stanu przedmiotów ochrony).

Uczestnicząc w procesie sporządzania PZO, można i należy wnieść uwagi i wnioski oparte na powyższych zasadach.

Wskazania do zmian w studiach i planach zagospodarowania przestrzennego

W procesie sporządzania PZO zostaną przeanalizowane istniejące studia i plany dotyczące obszaru lub mogące mieć wpływ na cele ochrony obszaru, pod kątem ewentualnego znaczącego negatywnego oddziaływania skutków ich realizacji na integralność obszaru z punktu widzenia celów jego ochrony. W przypadku stwierdzenia negatywnych oddziaływań, powinny zostać sformułowane wskazania do zmiany tych elementów studiów lub planów, których realizacja naruszy lub stworzy ryzyko naruszenia zakazu wymienionego w art. 33 ustawy o ochronie przyrody. Mogą zostać sformułowane wskazania które powinny być uwzględnione przy przyszłych zmianach studiów i planów ze względu na zapewnienie właściwych uwarunkowań do realizacji celów ochrony obszaru Natura 2000.

Uczestnicząc w procesie sporządzania PZO, można i należy wnieść uwagi i wnioski, sygnalizujące jakie zapisy istniejących studiów i planów są sprzeczne z wymogami ochrony obszaru Natura 2000, a także jakich zapisów nie należy wprowadzać do studiów i planów w przyszłości.

Ważne zasady europejskie

Zasada ostrożności: „Polityka Wspólnoty w dziedzinie środowiska naturalnego stawia sobie za cel wysoki poziom ochrony, z uwzględnieniem różnorodności sytuacji w różnych regionach Wspólnoty. Opiera się na zasadzie ostrożności oraz na zasadach działania zapobiegawczego, naprawiania szkody w pierwszym rzędzie u źródła i na zasadzie ‘zanieczyszczający płaci’” – te zapisy znajdują się w art. 191 ust. 2 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (przed wejściem w życie traktatu lizbońskiego był to art. 174 ust 2 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską). Przy planowaniu ochrony przyrody i środowiska zasada ostrożności oznacza, że „podjęcia środków ochrony środowiska należy wymagać już wtedy, gdy tylko istnienie związku przyczynowo-skutkowego między czynnikiem zagrażającym, a oczekiwanymi negatywnymi zmianami w środowisku jest wystarczająco uprawdopodobnione”. „Jeżeli występuje niepewność co do istnienia lub zakresu zagrożeń, należy przyjąć środki ochrony bez konieczności oczekiwania, a rzeczywistość i powaga tych zagrożeń zostaną w pełni wykazane”. A więc działania ochronne należy podejmować; ograniczenia w imię ochrony przyrody można i należy wprowadzać nie czekając na twarde i ostateczne dowody negatywnych zjawisk.

Obowiązek państwa i zasada prowsólnotowej interpretacji: Zgodnie z art. 6(1) i 6(2) dyrektywy siedliskowej oraz art. 3(2) i 4(4) dyrektywy ptasiej, państwo polskie – i wszystkie jego organy i podmioty działające w jego imieniu, mają obowiązek:

- uniknięcia wszelkiego pogorszenia stanu przedmiotów ochrony Natura 2000, zarówno antropogenicznego jak i wynikającego z zaniechania właściwej ochrony; także uniknięcia znaczących zakłóceń wobec przedmiotu ochrony;

- podjęcia działań „odpowiednich do potrzeb ekologicznych przedmiotów ochrony”, służących zachowaniu lub odtworzeniu właściwego stanu przedmiotów ochrony

Obowiązki te określają generalny cel ochrony obszaru Natura 2000. Wszystkie organy władzy państwowej i samorządowej oraz podmioty działające w jej imieniu (w tym Lasy państwowe, RZGW, WZMiUW) mają obowiązek przyczyniania się, w zakresie swoich kompetencji, do realizacji tego celu. Szczególna rola przypada sprawującemu nadzór nad obszarem Natura 2000, który jest bezpośrednio odpowiedzialny za realizację tych celów, zorganizowanie skutecznego współdziałania wszystkich odpowiednich podmiotów, tak by te cele zostały osiągnięte

Europejskie dziedzictwo w krajowym depozycie: Obszar Natura 2000 to „*europjskie dziedzictwo w krajowym depozycie*” – sytuacja, gdy zarządzanie wspólnym dziedzictwem jest powierzone państwom członkowskim na ich terytoriach. Wynikają z tego ścisłe wymogi względem transpozycji i implementacji prawa UE. Wszystkie wyjątki od ochrony podlegają ścisłej wykładni i nie mogą w żaden sposób być interpretowane rozszerzająco. Państwo nie może ograniczać obowiązku ochrony obszaru Natura 2000 powołując się np. na niedostateczne środki finansowe, luki we własnym prawie ani na kłopoty organizacyjne.

Szerszy wybór wymogów prawa europejskiego, a także powołanie na konkretne wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz na inne dokumenty, zamieszczono w załączniku.

Uczestnicząc w procesie sporządzania PZO, można i należy wnosić uwagi i wnioski wywodzone z tych zasad.

Warto pamiętać !

1. Zapisy w PZO mogą dotyczyć także miejsc poza granicami obszaru Natura 2000 – dopóki jest to niezbędne dla ochrony przedmiotów ochrony w obszarze.
2. Ustalona w PZO lista zagrożeń będzie wykorzystywana przy kwalifikowaniu przedsięwzięć i planów do wykonania pełnej oceny oddziaływania na obszar Natura 2000. Przedsięwzięcia wskazane jako „potencjalne zagrożenia” na pewno będą wymagać takiej oceny. Należy więc na „listę zagrożeń” w PZO wprowadzić wpisy wskazujące na potencjalnie niebezpieczne typy przedsięwzięć – tak by na przyszłość ułatwić argumentację na rzecz wymogu ich precyzyjnej oceny.
3. Ujęcie przedsięwzięcia w PZO nie zwalnia go z oceny oddziaływania na obszar Natura 2000; zwolnienie dotyczy tylko przedsięwzięć podejmowanych bezpośrednio i wyłącznie dla ochrony przedmiotów ochrony.
4. Ustalone w PZO cele w zakresie dotyczącym warunków wodnych staną się obowiązkowymi celami środowiskowymi dla wód w sensie wymogów ramowej dyrektywy wodnej – zgodnie z prawem europejskim, dla podmiotów zarządzających wodami powinno to skutkować obowiązkiem ich osiągnięcia do 2015 r., chyba że w trybie zgodnym z dyrektywą przewidziano derogację w zakresie terminu (jednak w żadnym razie nie później niż do 2027 r.). Co prawda, ten wymóg prawa europejskiego nie został na razie prawidłowo przetransponowany do prawa polskiego.
5. Ustalenia PZO staną się wiążące dla rolników jako tzw. zasady wzajemnej zgodności. Naruszenie takich ustaleń skutkować będzie dla rolnika sankcjami finansowymi w otrzymywanych płatnościach bezpośrednich. Należy więc wprowadzić do PZO tak zapisane ustalenia, żeby w razie potrzeby dawałyby podstawę do zastosowania tego przepisu.
6. W przypadku podjęcia przez kogokolwiek działania naruszającego ustalenia PZO, RDOŚ będzie obowiązany w trybie art. 37 ustawy o ochronie przyrody nakazać wstrzymanie działania i przywrócenie stanu poprzedniego. Należy więc wprowadzić do PZO tak zapisane ustalenia, żeby w razie potrzeby dawałyby podstawę do zastosowania tego przepisu.
7. W PZO powinien zostać zaprojektowany system monitoringu który generowałby „sygnał ostrzegawczy”, w przypadku gdyby z przedmiotami ochrony działo się coś złego.

W razie wątpliwości, problemów, kłopotów – skontaktuj się z nami (preferujemy drogę emailową):

*Klub Przyrodników
1 Maja 22, 66-200 Świebodzin
kp@kp.org.pl*

ZAŁĄCZNIK: Przepisy dotyczące planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 - wyciąg stan na 01.06.2010.

USTAWA O OCHRONIE PRZYRODY:

Art. 28.

1. Dla obszaru Natura 2000 sprawujący nadzór nad obszarem sporządza projekt planu zadań ochronnych na okres 10 lat; pierwszy projekt sporządza się w terminie 6 lat od dnia zatwierdzenia obszaru przez Komisję Europejską jako obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty lub od dnia wyznaczenia obszaru specjalnej ochrony ptaków.
2. Dla proponowanego obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty, znajdującego się na liście, o której mowa w art. 27 ust. 3 pkt 1, sprawujący nadzór może sporządzić projekt planu zadań ochronnych na okres 10 lat.
3. Sporządzający projekt planu zadań ochronnych, o którym mowa w ust. 1, umożliwi zainteresowanym osobom i podmiotom prowadzącym działalność w obrębie siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000, udział w pracach związanych ze sporządzaniem tego projektu.
4. Sporządzający projekt planu zadań ochronnych, o którym mowa w ust. 1, zapewnia możliwość udziału społeczeństwa, na zasadach i w trybie określonym w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. Nr 199, poz. 1227), w postępowaniu, którego przedmiotem jest sporządzenie projektu.
5. Regionalny dyrektor ochrony środowiska ustanawia, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000, kierując się koniecznością utrzymania i przywracania do właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000. Plan zadań ochronnych może być zmieniony, jeżeli wynika to z potrzeb ochrony tych siedlisk przyrodniczych lub gatunków roślin i zwierząt.
6. Ustanowienie planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 następuje po uzgodnieniu z dyrektorem regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych, jeżeli obszar Natura 2000 obejmuje obszar zarządzany przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe. Zajęcie stanowiska następuje w drodze postanowienia, na które przysługuje zażalenie do ministra właściwego do spraw środowiska. Niewyrażenie stanowiska w terminie 30 dni od dnia otrzymania projektu planu zadań ochronnych uznaje się za jego uzgodnienie.
7. Uzgodnienie, o którym mowa w ust. 6, dotyczy obszaru zarządzanego przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe w zakresie zadań ochronnych, za których wykonywanie odpowiadać będą jednostki Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe.
8. Plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 położonego na terenie więcej niż jednego województwa ustanawiają wspólnie, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, regionalni dyrektorzy ochrony środowiska, na których obszarze działania znajdują się części tego obszaru.
9. W przypadku dokonywania zmiany planu zadań ochronnych stosuje się przepisy ust. 3 i 4.
10. Plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 zawiera:
 - 1) opis granic obszaru i mapę obszaru Natura 2000;
 - 2) identyfikację istniejących i potencjalnych zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk będących przedmiotami ochrony;
 - 3) cele działań ochronnych;
 - 4) określenie działań ochronnych ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za ich wykonanie i obszarów ich wdrażania, w tym w szczególności działań dotyczących:
 - a) ochrony czynnej siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i zwierząt oraz ich siedlisk,
 - b) monitoringu stanu przedmiotów ochrony oraz monitoringu realizacji celów, o których mowa w pkt 3,
 - c) uzupełnienia stanu wiedzy o przedmiotach ochrony i uwarunkowaniach ich ochrony;
 - 5) wskazania do zmian w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, planach zagospodarowania przestrzennego województw oraz planach zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej dotyczące eliminacji lub ograniczenia zagrożeń wewnętrznych lub zewnętrznych, jeżeli są niezbędne dla utrzymania lub odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000;
 - 6) wskazanie terminu sporządzenia, w razie potrzeby, planu ochrony dla części lub całości obszaru.
11. Planu zadań ochronnych nie sporządza się dla obszaru Natura 2000 lub jego części:
 - 1) dla którego ustanowiono plan ochrony, o którym mowa w art. 29;
 - 2) pokrywającego się w całości lub w części z obszarem parku narodowego, rezerwatu przyrody lub parku krajobrazowego, dla których ustanowiono plan ochrony uwzględniający zakres, o którym mowa w ust. 10;
 - 3) pokrywającego się w całości lub w części z obszarem parku narodowego lub rezerwatu przyrody, dla których ustanowiono zadania ochronne uwzględniające zakres, o którym mowa w ust. 10;
 - 4) znajdującego się w obszarach morskich.
12. Akt prawa miejscowego w formie zarządzenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska, o którym mowa w ust. 5, traci moc w przypadku ustanowienia planu ochrony, o którym mowa w art. 29.
13. Minister właściwy do spraw środowiska określi, w drodze rozporządzenia, dla obszaru Natura 2000:
 - 1) tryb sporządzania projektu planu zadań ochronnych,
 - 2) zakres prac koniecznych dla sporządzenia projektu planu zadań ochronnych,
 - 3) tryb dokonywania zmian w planie zadań ochronnych– kierując się koniecznością ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk, uwzględniając ich stan oraz warunki rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru objętego planem zadań ochronnych.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA Z DNIA 17 LUTEGO 2010 R. W SPRAWIE SPORZĄDZANIA PROJEKTU PLANU ZADAŃ OCHRONNYCH DLA OBSZARU NATURA 2000 (Dz. U. NR 34 Z DNIA 8 MARCA 2010 R., POZ. 186)

Na podstawie art. 28 ust. 13 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220, Nr 157, poz. 1241 i Nr 215, poz. 1664) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa dla obszaru Natura 2000, zwanego dalej "obszarem":

- 1) tryb sporządzania projektu planu zadań ochronnych;
- 2) zakres prac koniecznych dla sporządzenia projektu planu zadań ochronnych;
- 3) tryb dokonywania zmian w planie zadań ochronnych.

§ 2. Tryb sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru obejmuje dokonanie następujących czynności:

- 1) ustalenie terenu objętego projektem planu zadań ochronnych oraz przedmiotów ochrony obszaru;
- 2) sformułowanie założeń do sporządzenia projektu planu zadań ochronnych;
- 3) podanie do publicznej wiadomości informacji o zamiarze przystąpienia do sporządzenia projektu planu zadań ochronnych;
- 4) identyfikację zainteresowanych osób i podmiotów prowadzących działalność w obrębie siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, dla których ochrony wyznaczono obszar;
- 5) sformułowanie projektu planu zadań ochronnych;
- 6) uzgodnienie, o którym mowa w art. 28 ust. 6 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, zwanej dalej "ustawą".

§ 3. Zakres prac koniecznych do sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru obejmuje:

- 1) opisanie granic obszaru w formie wektorowej warstwy informacyjnej, w układzie współrzędnych, o którym mowa w § 3 pkt 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 8 sierpnia 2000 r. w sprawie państwowego systemu odniesień przestrzennych (Dz. U. Nr 70, poz. 821);
- 2) zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o obszarze i przedmiotach ochrony, istotnych dla ochrony, w tym dotyczących:
 - a) uwarunkowań geograficznych, przyrodniczych, społecznych, gospodarczych i kulturowych, kierunków rozwoju społecznego i gospodarczego, a także uwarunkowań wynikających z istniejących form ochrony przyrody innych niż obszar i celów ochrony obszaru,
 - b) występowania przedmiotów ochrony oraz opisu ich stanu, zagrożeń, wymogów i możliwości ochrony,
 - c) istniejących i projektowanych planów, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, strategii i programów dotyczących obszaru lub mogących mieć na niego wpływ;
- 3) ocenę stanu ochrony przedmiotów ochrony, dokonywaną na podstawie dostępnych informacji i niezbędnych prac terenowych uzupełniających inwentaryzację, charakterystyki jakościowe lub rozpoznanie uwarunkowań funkcjonowania przedmiotów ochrony, polegającą na łącznej ocenie stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków:
 - a) w odniesieniu do siedlisk przyrodniczych:
 - ustaleniu parametru powierzchni i rozmieszczenia siedliska przyrodniczego w obszarze, z uwzględnieniem jego fragmentacji, trendu zachodzących zmian oraz fragmentacji poszczególnych wydzieleń siedliska przyrodniczego,
 - ustaleniu parametru struktury poszczególnych wydzieleń siedliska przyrodniczego, z uwzględnieniem stanu ochrony jego typowych gatunków oraz procesów ekologicznych zachodzących w tym wydzieleniu, w porównaniu ze strukturą i procesami typowymi dla właściwego stanu ochrony siedliska,
 - ocenie parametru szans zachowania siedliska przyrodniczego w przyszłości,
 - b) w odniesieniu do gatunków:
 - ustaleniu parametru stanu populacji, z uwzględnieniem liczebności i rozmieszczenia gatunku w obszarze oraz trendu zachodzących zmian tej liczebności, oszacowaniu, a także uwzględnieniu cech populacji gatunku, właściwych dla danej populacji gatunku,
 - ustaleniu parametru siedliska gatunku, z uwzględnieniem wielkości i jakości poszczególnych wydzieleń siedliska gatunku w porównaniu z cechami siedliska gatunku typowymi dla właściwego stanu ochrony,
 - ocenę parametru szans zachowania gatunku w przyszłości;
- 4) ocenę istniejących i potencjalnych zagrożeń dla utrzymania lub osiągnięcia właściwego stanu przedmiotów ochrony, z uwzględnieniem oceny, o której mowa w pkt 3, oraz oceny prawdopodobnych kierunków zmian uwarunkowań przyrodniczych, społecznych, gospodarczych i ich możliwego wpływu na parametry;
- 5) ustalenie celów działań ochronnych do osiągnięcia w okresie, na jaki jest sporządzany plan zadań ochronnych, umożliwiające monitoring i weryfikację ich osiągnięcia, z uwzględnieniem:
 - a) konieczności utrzymania właściwego stanu ochrony, likwidacji, ograniczenia istniejących lub potencjalnych zagrożeń dla przedmiotu ochrony lub zapobieżenia im - jeżeli obecny stan przedmiotów ochrony w obszarze został oceniony jako właściwy,
 - b) potrzeby osiągnięcia właściwego stanu ochrony, konieczności likwidacji, ograniczenia istniejących lub potencjalnych zagrożeń odpowiedzialnych za niewłaściwy stan ochrony przedmiotu ochrony lub zapobieżenia im - jeżeli obecny stan przedmiotów ochrony w obszarze został oceniony jako niezadowolający lub zły,
 - c) konieczności uzupełnienia stanu wiedzy o przedmiocie ochrony i konieczności likwidacji, ograniczenia zagrożeń dla przedmiotu ochrony lub zapobieżenia im - jeżeli stan ochrony przedmiotu ochrony nie jest możliwy do oceny;
- 6) ustalenie działań ochronnych wynikających z ustalonych celów działań ochronnych, w tym wskazanie:
 - a) działań ochronnych zapewniających monitoring osiągnięcia celów działań ochronnych, a zwłaszcza monitoring przyjętych parametrów stanu ochrony przedmiotów ochrony,
 - b) zakresu prac przewidzianych do realizacji,
 - c) terenu lub miejsca realizacji,

- d) terminu oraz częstotliwości realizacji,
- e) podmiotu odpowiedzialnego za wykonanie i monitoring,
- f) szacowanych kosztów realizacji działań,
- g) technicznych uwarunkowań realizacji działań,
- h) podmiotów, których współdziałanie przy realizacji działań ochronnych jest niezbędne;

7) ustalenie, w oparciu o analizę obowiązujących studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, planów zagospodarowania przestrzennego województw oraz planów zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, wskazań do zmiany tych studiów lub planów, których realizacja naruszy lub stworzy ryzyko naruszenia zakazu, o którym mowa w art. 33 ustawy;

8) ocenę potrzeby sporządzenia planu ochrony dla części lub całości obszaru oraz określenie terminu jego sporządzenia, z uwzględnieniem konieczności:

- a) przeprowadzenia inwentaryzacji lub badań przedmiotów ochrony lub
- b) zaplanowania ochrony w okresie 20 lat, lub
- c) unormowania zagadnień wchodzących w zakres planu ochrony, a niemieszczących się w zakresie planu zadań ochronnych, lub
- d) zmiany granic obszaru lub przedmiotu ochrony;

9) sporządzenie dokumentacji projektu planu zadań ochronnych w formie elektronicznej, opracowanej w formie opisu tekstowego, zestawień tabelarycznych, przedstawień graficznych, map, baz danych, w tym cyfrowych warstw informacyjnych.

§ 4. 1. Ustalając teren objęty projektem planu zadań ochronnych, o którym mowa w § 2 pkt 1, sprawdza się przesłanki do nieobejmowania części obszaru projektem planu zadań ochronnych, o których mowa w art. 28 ust. 11 ustawy.

2. Ustalenie przedmiotów ochrony obszaru, o których mowa w § 2 pkt 1, polega na przeanalizowaniu danych o obszarze przekazanych do Komisji Europejskiej, z uwzględnieniem ich znaczenia dla zachowania lub odtworzenia zasobów siedlisk przyrodniczych lub gatunków, dla których wyznaczono obszar.

3. Ustalenia, o których mowa w ust. 2, mogą być zmienione w toku prac nad projektem planu zadań ochronnych, jeżeli wynikają z nowych danych.

§ 5. W ocenie, o której mowa w § 3 pkt 3, stosuje się skalę oceny stanu ochrony określoną w załączniku do rozporządzenia.

§ 6. Zmiany w planie zadań ochronnych przeprowadza się w trybie, o którym mowa w § 2.

§ 7. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

ZAŁĄCZNIK

SKALA OCENY STANU OCHRONY

I. Stan ochrony siedliska przyrodniczego w obszarze Natura 2000 jest scharakteryzowany następującymi parametrami:

- 1) parametr 1: powierzchnia siedliska;
- 2) parametr 2: struktura i funkcja;
- 3) parametr 3: szanse zachowania siedliska.

Każdy z parametrów jest oceniany w skali: FV = właściwy, U1 = niezadowolający, U2 = zły. W przypadku braku danych zapisuje się XX = niezany.

Parametr 1: "powierzchnia siedliska" ocenia się wg następującej skali:

Parametr	FV (właściwy)	U1 (niezadowolający)	U2 (zły)
1. Powierzchnia siedliska	Nie zmniejsza się, nie jest antropogenicznie pofragmentowana	Wykazuje powolny trend spadkowy lub jest antropogenicznie pofragmentowana	Wykazuje szybki trend spadkowy lub jest silnie antropogenicznie pofragmentowana

Występowania siedliska w formie rozproszonych wydziałów uwarunkowanych warunkami siedliskowymi (np. rzeźbą terenu) nie uznaje się za antropogeniczną fragmentację.

Parametr 2: "struktura i funkcja" ocenia się wg następującej skali:

Parametr	FV (właściwy)	U1 (niezadowolający)	U2 (zły)
2. Struktura i funkcja	W dobrym stanie, brak znaczących zaburzeń, zachodzą typowe dla siedliska procesy ekologiczne, stan typowych gatunków właściwy, różnorodność biologiczna związana z siedliskiem niezubożona	Niewielkie zaburzenia, np. nieoptymalne zagospodarowanie, niewielkie zubożenie strukturalne, zaburzenie typowych dla siedliska procesów ekologicznych, zubożenie różnorodności biologicznej, upośledzenie funkcji, niezadowolający stan niektórych typowych gatunków	Istotne, głębokie zaburzenia, np. brak właściwego zagospodarowania, zubożenie strukturalne, brak typowych dla siedliska procesów ekologicznych, głębokie zubożenie różnorodności biologicznej, utrata funkcji, zły stan typowych gatunków lub wyraźne zubożenie ich zestawu

Do oceny struktury i funkcji siedliska stosuje się odrębne dla każdego gatunku zestawy wskaźników, przyjęte na podstawie wiedzy naukowej do celów monitoringu, o którym mowa w art. 112 ust. 2 ustawy, i raportów, o których mowa w art. 38 ustawy.

Parametr 3: "szanse zachowania siedliska" ocenia się wg następującej skali:

Parametr	FV (właściwy)	U1 (niezadowolający)	U2 (zły)
3. Szanse zachowania siedliska	Brak zagrożeń i negatywnych trendów. Zachowanie siedliska w stanie nie pogorszone w perspektywie 10-20 lat jest niemal pewne	Zachowanie siedliska w stanie nie pogorszone w perspektywie 10-20 lat nie jest pewne, ale jest prawdopodobne, o ile uda się zapobiec istniejącym zagrożeniom	Zachowanie siedliska w stanie nie pogorszone w perspektywie 10-20 lat będzie bardzo trudne: zaawansowane procesy recesji, silne negatywne trendy lub znaczne zagrożenia

Łączna ocena stanu ochrony jest ustalana na podstawie parametrów 1-3, wg następującego schematu wnioskowania:

- 1) jeżeli choć jeden z trzech parametrów jest oceniony jako U2, to ocena globalna = U2;
- 2) jeżeli nie zachodzi powyższe, ale choć jeden z trzech parametrów jest oceniony jako U1, to ocena globalna = U1;
- 3) jeżeli nie zachodzi powyższe, ale dwa lub trzy parametry są ocenione jako XX, to ocena globalna = XX;
- 4) jeżeli nie zachodzi powyższe (tj. wszystkie trzy parametry są ocenione jako FV albo dwa parametry są ocenione jako FV, a jeden jako XX), to ocena globalna = FV.

II. Stan ochrony gatunku w obszarze Natura 2000 jest scharakteryzowany następującymi parametrami:

- 1) parametr 1: populacja;
- 2) parametr 2: siedlisko;
- 3) parametr 3: szanse zachowania gatunku.

Każdy z parametrów jest oceniany w skali: FV = właściwy, U1 = niezadowolający, U2 = zły. W przypadku braku danych zapisuje się XX = niezany.

Parametr 1: "populacja" ocenia się wg następującej skali:

Parametr	FV (właściwy)	U1 (niezadowolający)	U2 (zły)
1. Populacja	Liczebność jest stabilna w dłuższym okresie (mogą występować naturalne fluktuacje) oraz populacja wykorzystuje potencjalne możliwości obszaru, oraz struktura wiekowa, rozrodczość i śmiertelność prawdopodobnie nie odbiegają od normy	Liczebność wykazuje powolny trend spadkowy lub jest znacznie niższa od potencjalnych możliwości obszaru lub struktura, rozrodczość albo śmiertelność są antropogenicznie zaburzone	Liczebność wykazuje silny trend spadkowy lub struktura wiekowa, rozrodczość i śmiertelność są zaburzone w sposób zagrażający powstaniem takiego trendu w najbliższej przyszłości

Do oceny naturalności lub zaburzenia cech populacji stosuje się odrębne dla każdego gatunku zestawy wskaźników, przyjęte na podstawie wiedzy naukowej do celów monitoringu, o którym mowa w art. 112 ust. 2 ustawy, i raportów, o których mowa w art. 38 ustawy.

Parametr 2: "siedlisko" ocenia się wg następującej skali:

Parametr	FV (właściwy)	U1 (niezadowolający)	U2 (zły)
2. Siedlisko	Wielkość wystarczająco duża i jakość odpowiednio dobra dla długoterminowego przetrwania gatunku	Wielkość i jakość siedliska antropogenicznie pogorszona tak, że nie jest optymalna dla gatunku	Wielkość zdecydowanie zbyt mała lub jakość niewątpliwie niezapewniająca długoterminowego przetrwania gatunku

Do oceny wielkości i jakości siedliska stosuje się odrębne dla każdego gatunku zestawy wskaźników, przyjęte na podstawie wiedzy naukowej do celów monitoringu, o którym mowa w art. 112 ust. 2 ustawy, i raportów, o których mowa w art. 38 ustawy.

Parametr 3: "szanse zachowania gatunku" ocenia się wg następującej skali:

Parametr	FV (właściwy)	U1 (niezadowolający)	U2 (zły)
3. Szanse zachowania gatunku	Brak istotnych negatywnych oddziaływań i nie przewiduje się większych zagrożeń w przyszłości, nie obserwuje się negatywnych zmian w populacji i siedlisku. Zachowanie gatunku w perspektywie 10-20 lat jest niemal pewne	Zachowanie gatunku w perspektywie 10-20 lat nie jest pewne, ale jest prawdopodobne, o ile uda się zapobiec istniejącym negatywnym oddziaływaniom i przewidywanym umiarkowanym zagrożeniom	Zachowanie gatunku w perspektywie 10-20 lat będzie bardzo trudne, silne negatywne zmiany w populacji i siedlisku lub przewidywane znaczne zagrożenia w przyszłości (praktycznie nie do wyeliminowania)

III. Łączna ocena stanu ochrony jest ustalana na podstawie parametrów 1-3 wg następującego schematu wnioskowania:

- 1) jeżeli choć jeden z trzech parametrów jest oceniony jako U2, to ocena globalna = U2;
- 2) jeżeli nie zachodzi powyższe, ale choć jeden z trzech parametrów jest oceniony jako U1, to ocena globalna = U1;
- 3) jeżeli nie zachodzi powyższe, ale dwa lub trzy parametry są ocenione jako XX, to ocena globalna = XX;
- 4) jeżeli nie zachodzi powyższe (tj. wszystkie trzy parametry są ocenione jako FV albo dwa parametry są ocenione jako FV, a jeden jako XX), to ocena globalna = FV.

PRAWO EUROPEJSKIE – WYCIĄG:

Ogólne zasady:

Wysoki poziom ochrony środowiska: Polityka Wspólnoty w dziedzinie środowiska naturalnego stawia sobie za cel wysoki poziom ochrony, z uwzględnieniem różnorodności sytuacji w różnych regionach Wspólnoty. Opiera się na zasadzie ostrożności oraz na zasadach działania zapobiegawczego, naprawiania szkody w pierwszym rzędzie u źródła i na zasadzie „zanieczyszczający płaci” (art. 191 ust. 2 traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej – dawniej art. 174 ust. 2 traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską).

Zasada ostrożności: Jest wiążącym elementem prawa wspólnotowego, obowiązek jej stosowania wynika z art. 191 ust. 2 traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej – dawniej art. 174 ust. 2 traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską.

Zastosowanie zasady ostrożności w planowaniu ochrony: stosując zasadę ostrożności dla wykazania znaczących skutków dla środowiska wystarczające jest, aby w świetle dostępnych danych naukowych i technicznych skutki te były wystarczająco prawdopodobne. Do obowiązku podjęcia działań ochronnych przeciwdziałających zagrożeniu nie ma wymogu jednoznacznego dowodu, że istnieje związek przyczynowy między zagrożeniem a jego domniemanymi szkodliwymi skutkami (opinia Rzecznika Generalnego ETS w sprawie C-335/07). Podjęcia środków ochrony środowiska należy wymagać już wtedy, gdy tylko istnienie związku przyczynowo-skutkowego między czynnikiem zagrażającym, a oczekiwanymi negatywnymi zmianami w środowisku jest wystarczająco uprawdopodobnione (por. wyrok Trybunału w sprawie C-280/02 pkt 34, por. także opinia Rzecznika Generalnego w sprawie C-335/07 pkt 46). Ta sama zasada ostrożności ma zastosowanie do ochrony zdrowia ludzkiego, w której to sferze odnaleźć można dalsze orzecznictwo, dające wykładnię iż „jeżeli występuje niepewność co do istnienia lub zakresu zagrożeń należy przyjąć środki ochrony bez konieczności oczekiwania, a że rzeczywistość i powaga tych zagrożeń zostaną w pełni wykazane” (por. wyroki w sprawach T-138/03, C-180/96, T-76/96, T-199/96).

Zastosowanie zasady ostrożności przy akceptacji planów, przedsięwzięć lub działań: Zezwolenie na realizację planu lub przedsięwzięcia może zostać udzielone jedynie pod warunkiem, że właściwe władze krajowe uzyskają pewność, iż plan lub przedsięwzięcie nie będą miały negatywnych skutków dla obszaru, którego dotyczą. Ma to miejsce wówczas, gdy z naukowego punktu widzenia brak jest racjonalnych wątpliwości, że skutki takie nie wystąpią (wyroki C-127/02 Waddenvereniging i Vogelbeschermingsvereniging, C-239/04 Castro Verde). Kryterium udzielenia pozwolenia zawiera w sobie zasadę ostrożności - mniej surowe kryterium udzielenia pozwolenia mogłoby nie zapewniać w skuteczny sposób urzeczywistnienia celu ochrony obszarów, któremu służy przedmiotowy przepis. Jeżeli brak jest pewności co do nie wystąpienia negatywnych skutków na przedmiotowy obszar, związanych z ocenianym planem lub przedsięwzięciem, właściwe organy państwowe powinny odmówić udzielenia pozwolenia na ten plan lub przedsięwzięcie. (wyroki C-157/96 National Farmers' Union, C-127/02 Waddenvereniging i Vogelbeschermingsvereniging, C-239/04 Castro Verde). Istnienie, w chwili udzielania zezwolenia, racjonalnych wątpliwości co do możliwości wystąpienia negatywnych skutków, w tym co do skuteczności przewidzianych działań minimalizujących te skutki, jest przesłanką niezgodności wydanego zezwolenia z art. 6(3) dyrektywy. Dla wniosku takiego nie ma znaczenia, czy negatywne skutki rzeczywiście wystąpiły (wyroki C-209/02 Crex crex in Wörschacher Moos, C-239/04 Castro Verde).

Zasada prowspólnotowej wykładni prawa krajowego: Sądy krajowe oraz organy administracyjne (także organy samorządowe), zobowiązane są, w ramach ich kompetencji, do zapewnienia pełnej efektywności prawa wspólnotowego. Sądy oraz organy administracyjne muszą uczynić wszystko co leży w zakresie ich jurysdykcji do osiągnięcia celu założonego przez dyrektywę (wyroki C-397/01 Pfeiffer and others, 103/88, C-224/97). Por. też wyrok WSA w Warszawie IVSA/Wa1447/06. Obowiązek ten ciąży także na wszystkich podmiotach wykonujących zadania „quasi-państwowe” (stanowiących „emanację” państwa), np. zarządzających zasobami przyrodniczymi w imieniu Państwa

Szczególne odpowiedzialność za obszary Natura 2000: Zagrożone siedliska i gatunki tworzą część dziedzictwa przyrodniczego Wspólnoty i dotyczące ich zagrożenia mają często charakter transgraniczny, wobec czego przyjęcie środków ochrony stanowi wspólną odpowiedzialność wszystkich państw członkowskich. Zarządzanie tym wspólnym dziedzictwem jest powierzone państwom członkowskim na ich własnych terytoriach. W dziedzinie, w której zarządzanie dziedzictwem wspólnotowym jest powierzony państwom członkowskim, dokładność transpozycji przybiera szczególną wagę. W przypadku dyrektywy ptasiej i siedliskowej państwa członkowskie są więc w sposób szczególny zobowiązane do tego, aby ich przepisy prawne mające zapewnić transpozycję tej dyrektywy były jasne i precyzyjne. (247/85 Commission v. Belgium, 252/85 Commission v. France, C-98/03 Commission v. Germany, C-60/05 WWF Italia). Wszelkie wyjątki od generalnych zasad ochrony muszą w takiej sytuacji być traktowane zawężająco.

Spójność podejścia do obszarów ptasich i siedliskowych

Na mocy art. 7 dyrektywy siedliskowej, art. 6(2), 6(3) i 6(4) dyrektywy stosują się również do obszarów ptasich. Art. 6(1) oraz art. 4(4) dyrektywy siedliskowej nie stosuje się do obszarów ptasich – ale stosują się do nich analogicznie art. 4(1) i

4(2) dyrektywy ptasiej. Zgodnie ze stanowiskiem Komisji Europejskiej oraz Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich, w praktyce można przyjąć że między przepisami ochronnymi obu dyrektyw jest ścisła analogia i przyjmując to jako argument na rzecz stosowania podobnych wymogów i rozwiązań dla obu rodzajów obszarów. „Dyrektywy ptasia i siedliskowa mają podobne cele, mianowicie przyczynienie się do zapewnienia różnorodności przyrodniczej poprzez ochronę siedlisk przyrodniczych oraz – w przypadku ptaków – wszystkich gatunków ptactwa występujących naturalnie w stanie dzikim. OSO utworzone na podstawie dyrektywy ptasiej są włączone do Natury 2000, która jest ustanowiona jako spójna europejska sieć na podstawie dyrektywy siedliskowej. Dlatego też zdaje się, (...) iż pomiędzy tymi dwiema dyrektywami istnieje bliski związek i powinny one być interpretowane w sposób spójny. Artykuł 6 ust. 1 dyrektywy siedliskowej przedstawia szereg możliwych środków, które mogą być przyjęte dla SOO, włączając w to środki legislacyjne, administracyjne lub umowne odpowiadające ekologicznym wymaganiom siedlisk przyrodniczych danych gatunków. Uważam, iż państwa członkowskie powinny mieć możliwość skorzystania z podobnego katalogu możliwości przy przyjmowaniu specjalnych środków ochrony na podstawie dyrektywy ptasiej (opinia Rzecznika Generalnego TSUE w sprawie C-535/07).

Inne: Nawet jeżeli uregulowanie krajowe jest samo w sobie zgodne z prawem wspólnotowym, uchybienie zobowiązaniom państwa członkowskiego może wynikać z istnienia praktyki administracyjnej, która to prawo narusza, jeżeli taka praktyka administracyjna wykazuje pewien stopień trwałości i powszechności (wyrok C-441/02 *Commission v. Germany*).

Zgodnie z zasadą „współpracy w dobrej wierze”, przewidzianą w art. 10 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, Państwa Członkowskie są zobowiązane do usunięcia bezprawnych konsekwencji naruszenia prawa wspólnotowego, jeżeli takie naruszenie by nastąpiło. Państwa Członkowskie nie mogą odnosić korzyści z naruszenia prawa wspólnotowego, na przykład z faktu opóźnienia w wyznaczeniu obszaru Natura 2000 względem daty do której było to wymagane (w przypadku Polski 1 maja 2004). Państwa członkowskie są zobowiązane do usunięcia konsekwencji braku właściwej ochrony obszaru, wynikłych z faktu, że nie wyznaczono go jako obszar Natura 2000 w wymaganym terminie. Państwo członkowskie nie może wiązać Wspólnoty w taki sposób, aby nie była w stanie podjąć lub realizować swojej polityki w dziedzinie środowiska oraz swojego zadania promowania wysokiego poziomu ochrony i poprawy jakości środowiska.

Istnienie zespołu urzędników i strażników zajmujących się ochroną przyrody, nie oznacza samo przez się, że wymagane działania szczególnie zostały podjęte. Za uchybienie może być uznany fakt, że zasoby ludzkie powołane do wykonywania ochrony są niewystarczające, by skutecznie spełnić wymóg ścisłej ochrony (wyrok C-183/05 *Commission v. Ireland* i opinia rzecznika generalnego w tej sprawie).

Transpozycja dyrektyw (...) wymaga nie tylko ustanowienia kompletnych ram legislacyjnych, ale również podjęcia działań konkretnych i szczególnych w zakresie ochrony. Zapobieganie pogorszeniom i znaczącym zakłóceniom nie oznacza tylko ustanowienia odpowiednich przepisów prawa krajowego, ale zakłada podjęcie spójnych i wzajemnie powiązanych działań o charakterze prewencyjnym ((wyroki C-518/04, C-103/00).

Państwo członkowskie uchybia zobowiązaniom, gdy nie podejmuje wszelkich niezbędnych, konkretnych kroków w celu uniknięcia pogorszenia stanu ochrony oraz znaczących zakłóceń ((wyrok C-103/00).

Brak wystarczających informacji do zrealizowania właściwej ochrony nie może być usprawiedliwieniem braku właściwej ochrony, ale sam w sobie jest uchybieniem obowiązkom wynikającym z dyrektywy ((wyrok C-183/05).

Zasada pewności prawa i zasada ochrony uzasadnionych oczekiwań nie oznacza, że jednostka albo podmiot gospodarczy może oczekiwać niezmienności sytuacji prawnej. Zasady te nie sprzeciwiają się zmianie sytuacji prawnej działalności gospodarczej np. w wyniku wyznaczenia obszaru Natura 2000. W szczególności, w sytuacji, w której ostrożny i rozsądny podmiot gospodarczy jest w stanie przewidzieć przyjęcie danego środka wspólnotowego (np. wyznaczenie obszaru Natura 2000), który może wywrzeć wpływ na jego interesy, nie może on powoływać się na zasadę ochrony uzasadnionych oczekiwań w przypadku przyjęcia tego środka (opinia rzecznika generalnego Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawie C-226/08).

Przedmioty ochrony w obszarach Natura 2000

Zgodnie z art. 6(1) dyrektywy siedliskowej, w obszarach siedliskowych Natura 2000, planowaniem ochrony i działaniami ochronnymi należy objąć wszystkie siedliska z zał. I dyrektywy i gatunki z zał. dyrektywy występujące w obszarze (interpretuje się, że z wyjątkiem „występujących nieznaczaco” – tj. mających ocenę D w SDF obszaru).

Zgodnie z art. 4(1) i 4(2) dyrektywy ptasiej, w obszarach ptasich Natura 2000 przedmiotem ochrony są:

- gatunki z załącznika I dyrektywy,
- gatunki ptaków migrujących (wykorzystujące obszar do rozmnażania się, pierzenia, zimowania bądź jako przystanek na trasie migracji),

- dla których obszar w skali Polski należy do ‘najbardziej odpowiednich’ dla ochrony danego gatunku.

Zgodnie ze stanowiskiem TSUE: „Art. 4 ust. 1 i 2 dyrektywy ptasiej stanowi, iż celem specjalnych środków ochrony dotyczących siedlisk gatunków wymienionych w załączniku I oraz dotyczących gatunków wędrownych (niewymienionych w załączniku) jest zapewnienie im przetrwania oraz reprodukcji na obszarze ich występowania. W celu transponowania tego zobowiązania państwa członkowskie powinny ocenić i wprowadzić stosowne środki służące zapewnieniu zachowania, utrzymania lub przywrócenia siedliska dla spełnienia celów art. 4 ust. 1 i 2 dyrektywy ptasiej” (opinia Rzecznika generalnego w sprawie C-535/07).

Praktyka interpretacyjna KE i opinia Rzecznika Generalnego ETS w sprawie C-304/05:

Gatunki/siedliska ujęte w SDF przekazanym Komisji z ocenami A, B lub C są przedmiotami ochrony – w przypadku obszaru ptasiego niezależnie od tego, czy były „kwalifikujące”, czy nie. Od chwili wyznaczenia obszaru „progi

kwalifikacji” nie mają zastosowania. Gatunki / siedliska ujęte w SDF jako D nie są przedmiotami ochrony i nie muszą być przedmiotami oceny. Wiążący jest tylko taki SDF, jaki został notyfikowany KE, w przypadku Polski wiążące są SDF notyfikowane Komisji.

W planie zadań ochronnych/planie ochrony można „rozszerzyć założenia ochrony” (należy to obligatoryjnie zrobić w przypadku znalezienia w obszarze znaczących zasobów nie ujętych w SDF, „naturowych” gatunków lub siedlisk), wówczas z chwilą ustanowienia takiego planu taki gatunek/siedlisko staje się przedmiotem ochrony. SDF powinien być zaktualizowany i przekazany Komisji.

Jednak już z chwilą uzyskania wiedzy naukowej o znalezieniu w obszarze nowych gatunków/siedlisk, które „powinny być” na nim przedmiotami ochrony, korzystają one (ptaki) z ochrony w trybie art. 4.4 dyrektywy ptasiej lub (nie ptaki) ochrony prewencyjnej na zasadach z wyroków „Dragaggi” i „Naturschutz von Bayern”;

Negatywna weryfikacja przedmiotu ochrony (np. poprawienie błędu w SDF) jest możliwa, ale do swojej ważności wymaga korekty SDF i notyfikacji zmiany KE. Dopuszcza się wyłącznie korekty wynikające z aktualnych danych naukowych, ewentualnie korekty zaniku gatunku / siedliska w obszarze – wyłącznie gdy ten zanik był niemożliwym do zapobieżenia efektem działania przyczyn naturalnych a nie efektem braku właściwej ochrony.

Aktualizacja SDF, likwidacja lub zmniejszanie obszarów Natura 2000 (Doc.Hab 05-06-02).

Likwidacja obszaru Natura 2000 jest możliwa tylko w przypadku „niezawinionego zaniku przedmiotu ochrony” – tj. zaniku z przyczyn naturalnych którym nie można było przeciwdziałać. W szczególności za takie przyczyny uznaje się zmiany klimatu. Zanik z powodu braku właściwej ochrony (w tym braku ochrony czynnej – np. w wyniku zarosnięcia łąk, wrzosowisk) nie kwalifikuje się jako taka przyczyna i nie upoważnia do likwidacji obszaru Natura 2000. Niedopuszczalna jest likwidacja obszaru z innych przyczyn, np. społeczno-gospodarczych. Likwidacja wymaga notyfikacji Komisji, a w przypadku obszarów siedliskowych – jej decyzji.

Aktualizacja danych w SDF w związku z postępem wiedzy naukowej i uzyskaniem lepszej wiedzy o obszarze jest możliwa. Komisja oczekuje, że SDFy będą co najmniej raz na 6 lat aktualizowane, w związku z postępem rozpoznania, uszczegółowieniem inwentaryzacji itp. Zmiana wymaga jednak notyfikacji do KE i uzasadnienia.

Jednak wykreślenie przedmiotu ochrony albo zmiana jego znaczenia na D jest możliwe tylko w przypadku, gdy jego wpisanie do SDF było wynikiem błędu oszacowania naukowego albo w zaniku z przyczyn naturalnych którym nie można było przeciwdziałać. Interpretacja „przyczyn naturalnych którym nie można było przeciwdziałać” jest taka sama, jak co celów deklasyfikacji obszaru. Niedopuszczalne jest wykreślenie przedmiotu ochrony jeżeli jego zanik był spowodowany niewłaściwą ochroną po 1.05.2004. Niedopuszczalne jest wykreślenie przedmiotu ochrony z przyczyn społeczno-gospodarczych.

Wylączenie terenu z granic obszaru Natura 2000 jest możliwe pod warunkiem „dowodu wysokiej jakości”, że ten teren znalazł się w obszarze tylko i wyłącznie w wyniku błędu, tj. że:

- § nie miał walorów kwalifikujących go do objęcia granicami obszaru Natura 2000 w dniu 1 maja 2004 r.,
- § nie uzyskał takich walorów po dniu 1 maja 2004 r.,
- § nie jest potrzebny z punktu widzenia integralności obszaru (np. nie jest potrzebny dla ochrony walorów znajdujących się w sąsiedztwie).

Zmiana wymaga notyfikacji KE, a w przypadku obszarów siedliskowych jej decyzji. Niedopuszczalne jest wylączenie terenu z przyczyn społeczno-gospodarczych.

Obowiązek ochrony obszarów Natura 2000 przed zagrożeniami – Art. 6(2) dyrektywy siedliskowej (stosuje się i do obszarów siedliskowych i do ptasich)

Art. 6(2) dyrektywy siedliskowej: „Państwa członkowskie podejmują odpowiednie działania w celu uniknięcia na specjalnych obszarach ochrony pogorszenia stanu siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, jak również w celu uniknięcia niepokojenia gatunków, dla których zostały wyznaczone takie obszary, o ile to niepokojenie może mieć znaczenie w stosunku do celów niniejszej dyrektywy” (artykuł ten stosuje się zarówno do obszarów siedliskowych, jak i do ptasich).

Obowiązek ten obejmuje zarówno działania niezbędne dla uniknięcia zagrożeń powodowanych przez człowieka, jak i przeciwdziałanie naturalnym procesom (np. zarastania łąk i muraw), które mogłyby pogorszyć status ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków w obszarze Natura 2000 (C-6/04 Commission vs United Kingdom).

Obowiązek ten obejmuje również przeciwdziałanie pogorszeniom powodowanym przez legalnie zatwierdzone przedsięwzięcia – w tym przeciwdziałanie skutkom przedsięwzięć na które zezwolono przed powstaniem obowiązku oceny oddziaływania na obszar Natura 2000, a także przeciwdziałanie nie przewidzianym skutkom przedsięwzięć zatwierdzonych w trybie art. 6(3). Obowiązek dotyczy także zapobiegania zagrożeniom wynikającym z działalności, która jest kontynuowana od czasów sprzed wyznaczenia obszaru Natura 2000.

Obowiązek o którym mowa w art. 6(2) powstaje z zatwierdzenia obszaru przez Komisję Europejską jako obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty (tj. nawet jeszcze przed wyznaczeniem obszaru ochrony siedlisk prawem krajowym). Natomiast przed tą datą, choć formalnie nie stosuje się art. 6(2), państwa członkowskie są zobowiązane do podjęcia zgodnie z przepisami prawa krajowego wszelkich środków niezbędnych dla uniknięcia utraty ekologicznego

charakteru obszarów umieszczonych w przekazanym Komisji wykazie krajowym (wyroki C-177/03 Dragaggi, C-244/05 Bayerischer Verwaltungsgerichtshof).

Nie podjęcie odpowiednich (tj. stosowych do zagrożenia i skutecznych) działań w celu zapobieżenia pogorszeniu stanu siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków oraz niepokojenia gatunków, dla ochrony których został zatwierdzony lub wyznaczony obszar Natura 2000, jest uchybieniem obowiązkom wynikającym z dyrektywy (wyroki C-490/04 Valloni e steppe pedegarganiche, C-304/05 Parco Nazionale dello Stelvio).

Obowiązek zapobiegania (trwałemu) pogarszaniu stanu ochrony dotyczy wszelkich pogorszeń, a nie tylko „znaczących” (opinia Rzecznika Generalnego w sprawie C-241/08). Obowiązek zapobiegania zakłóceniom dotyczy tych zakłóceń, które miałyby znaczenie z punktu widzenia celu ochrony obszaru (tj. dotyczy tylko zakłóceń „znaczących”).

Obowiązek zapobiegania pogorszeniom istnieje, zanim te pogorszenia się rzeczywiście przejawiają (wyroki C-335/90, C-117/00). Nie można z podejmowaniem działań zapobiegawczych czekać na postanie rzeczywistych pogorszeń.

Za naruszenie obowiązku została uznana np. sytuacja polegająca na braku skutecznego przeciwdziałania przez Irlandię nadmiernemu wypasaniu torfowisk koldrowych (stanowiących prywatną własność rolników), w wyniku czego ich stan uległ pogorszeniu (C-117/00 Owenduff-Nephin Bog Complex).

Obowiązek działań proaktywnych dla ochrony obszaru Natura 2000

Art. 6(1) dyrektywy siedliskowej: „Dla specjalnych obszarów ochrony Państwa Członkowskie **przyjmują konieczne środki ochronne** obejmujące, jeśli zaistnieje taka potrzeba, odpowiednie plany zagospodarowania opracowane specjalnie dla obszaru bądź zintegrowane z innymi planami rozwoju oraz odpowiednie środki prawne, administracyjne lub umowne, **odpowiadające ekologicznym wymaganiom typów siedlisk przyrodniczych, wymienionych w załączniku I, lub gatunków, wymienionych w załączniku II, występujących w odpowiednim obszarze**” (stosuje się do obszarów siedliskowych).

Art. 4(4) dyrektywy siedliskowej: Po zatwierdzeniu terenu mającego znaczenie dla Wspólnoty zgodnie z procedurą określoną w ust. 2 [zatwierdzenie przez Komisję Europejską] zainteresowane Państwa Członkowskie możliwie najszybciej, nie później niż w ciągu sześciu lat, wyznaczają ten teren jako specjalny obszar ochrony, **ustalając priorytetowe działania w świetle znaczenia tych terenów dla zachowania lub odtworzenia, we właściwym stanie ochrony, typu siedliska przyrodniczego wymienionego w załączniku I lub gatunku wymienionego w załączniku II, a także do celów spójności Natury 2000 oraz w świetle zagrożenia degradacją lub zniszczeniem, na które narażone są te tereny.** Art. 1 pkt (f) dyrektywy siedliskowej: specjalny obszar ochrony oznacza teren mające znaczenie dla Wspólnoty wyznaczony przez Państwa Członkowskie w drodze ustawy, decyzji administracyjnej i/lub umowy, na którym są **stosowane konieczne środki ochronne w celu zachowania lub odtworzenia, we właściwym stanie ochrony, siedlisk przyrodniczych i/lub populacji gatunków, dla których teren został wyznaczony;**

Art. 4(1) dyrektywy ptasiej: Gatunki wymienione w załączniku I podlegają **specjalnym środkom ochrony dotyczącym ich naturalnego siedliska w celu zapewnienia im przetrwania oraz reprodukcji na terenie ich występowania.** Tendencje i wahania w poziomach populacji są uwzględniane przy dokonywaniu oceny (...). Art. 4(2) dyrektywy ptasiej: Państwa Członkowskie podejmują podobne środki w odniesieniu do regularnie występujących gatunków wędrownych niewymienionych w załączniku I, mając na uwadze potrzebę ich ochrony w ramach morskiego i lądowego obszaru geograficznego, do którego niniejsza dyrektywa ma zastosowanie, w odniesieniu do obszarów ich wylęgu, pierzenia i zimowania oraz miejsc zatrzymywania się wzdłuż ich tras migracji. W tym celu Państwa Członkowskie zwracają szczególną uwagę na ochronę terenów podmokłych, w szczególności tych o znaczeniu międzynarodowym (stosuje się do obszarów ptasich).

Można traktować, że wymagania w tym względzie dla obszarów ptasich – mimo że bardziej ogólnikowo ujęte w dyrektywie – są analogiczne jak wymagania dla obszarów siedliskowych. Porównaj wyżej: spójność podejścia do obszarów siedliskowych i obszarów ptasich.

Środki ochronne o których mowa w w/w przepisach, powinny być takie, jakie w świetle ekologicznych wymagań odpowiednich siedlisk przyrodniczych lub gatunków, są potrzebne do osiągnięcia celu określonego w art. 2(2) dyrektywy, tj. „zachowania lub odtworzenia właściwego stanu ochrony gatunków i siedlisk”.

Dyrektywa siedliskowa wymaga obowiązkowo przyjęcia koniecznych środków ochronnych, co wyklucza jakikolwiek zakres swobodnego uznania w tym względzie po stronie państwa członkowskiego i ogranicza ewentualne możliwości regulacyjne i decyzyjne władz krajowych do narzeczki i rozwiązań technicznych, które należy przyjąć w ramach tych środków. Fakultatywność wyrażona słowami „jeżeli zaistnieje taka potrzeba” dotyczy wyłącznie „planów zagospodarowania opracowanych specjalnie dla tych obszarów bądź zintegrowanych z innymi planami rozwoju” (wyrok C-508/04 Commission v. Austria). Podjęcie środków innych, niż samo sporządzenie planów, jest zawsze obowiązkowe.

Przepis uzależniający możliwość przyjęcia środków ochronnych od faktu, że „nie będą nadmiernie utrudniać dozwolonego wykorzystania gospodarczego danych terenów” jest niezgodny z dyrektywą, ponieważ ograniczałby możliwość przyjęcia koniecznych środków ochronnych w sensie art. 6(1) dyrektywy (wyrok C-508/04 Commission v. Austria). Przez analogię powyższe stosuje się do „specjalnych środków ochrony”, o których mowa w dyrektywie ptasiej.

Szczególne wymagania dotyczące warunków wodnych niezbędnych do osiągnięcia właściwego stanu ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych

Ramowa Dyrektywa Wodna Art. 4(1): Czynnąc operacyjnymi programy działań określone w planach gospodarowania wodami w dorzeczu:

(c) dla obszarów chronionych [Natura 2000] Państwa Członkowskie osiągają zgodność ze wszystkimi normami i celami najpóźniej w ciągu 15 lat od dnia wejścia w życie niniejszej dyrektywy [tj. do grudnia 2015 r.], chyba że ustalono inaczej w prawodawstwie wspólnotowym, w ramach którego zostały ustalone poszczególne obszary chronione.

Innym, głównym celem Ramowej Dyrektywy Wodnej jest „osiągnąć [do grudnia 2015] dobry stan ekologiczny oraz dobry stan chemiczny wszystkich wód powierzchniowych i zapobiec pogorszeniom tego stanu”. Stosuje się to do wszystkich wód, także tych na obszarach Natura 2000. Zgodnie z art. 4(2) dyrektywy, „Tam gdzie więcej niż jeden z celów (...) odnosi się do danej części wód, stosuje się ten najbardziej restrykcyjny.

Oznacza to, że do grudnia 2015 r. w wodach na obszarach Natura 2000 należy osiągnąć dobry stan ekologiczny i chemiczny, i zarazem doprowadzić wody do stanu odpowiedniego dla właściwego stanu ochrony gatunków i siedlisk chronionych w obszarze Natura 2000.

Proceduralna ochrona obszarów Natura 2000 przed szkodliwymi dla nich przedsięwzięciami – Art. 6(3) dyrektywy siedliskowej (stosuje się i do obszarów siedliskowych i do ptasich)

Zamieszczono tu tylko wybrane interpretacje – tylko w zakresie który może być ważny przy planowaniu ochrony obszarów Natura 2000.

Pojęcie „przedsięwzięcia” wymagającego oceny w trybie art. 6(3) dyrektywy musi być interpretowane szeroko. Za „przedsięwzięcie” wymagające takiej oceny Trybunał Sprawiedliwości uznał np.: powtarzające się corocznie polowy omułków, pogłębianie toru wodnego, konserwację rowów melioracyjnych. Pojęcie „przedsięwzięcia” musi być rozumiane jako autonomiczne pojęcie wspólnotowe, tj. nie można zawężająco definiować „przedsięwzięcia” prawem krajowym (wyroki C-172/02 Waddenvereniging i Vogelbeschermingsvereniging, C-418/04 Commission vs Ireland, C-226/08 Stadt Papenburg i opinia rzecznika generalnego w sprawie C-226/08).

Fakt, że dana działalność była wykonywana przed ustanowieniem obszaru Natura 2000 nie stanowi przesłanki zwalniającej przedsięwzięć podejmowanych w ramach tej działalności z wymogu oceny. Zatwierdzenie, przed ustanowieniem obszaru Natura 2000, określonych planów lub określonej działalności, nie zwalnia przedsięwzięć wynikających z tych planów z oceny w trybie art. 6(3) dyrektywy.

Ocenie w trybie art. 6(3) podlegają plany i przedsięwzięcia z wyjątkiem tych, które „są bezpośrednio związane z ochroną obszaru lub niezbędne do tej ochrony”. Zwolnienie z oceny nie może jednakże zostać rozciągnięte na środki, którym brak jest bezpośredniego związku z ochroną obszaru Natura 2000; odstępstwa od ogólnych reguł powinny być interpretowane zawężająco (...) dla odstępstwa od obowiązku przeprowadzenia oceny skutków dla danego obszaru nie wystarczy, by środki były zgodne z planem ochrony, lecz muszą one być bezpośrednio konieczne dla realizacji założeń ochrony (opinia rzecznika generalnego Trybunału Sprawiedliwości w sprawie C-241/08). Nie mający związku z ochroną obszaru komponent planu lub projektu, który wśród swoich celów zawiera zarządzanie ochroną przyrody, może nadal wymagać oceny (Wytyczne KE do interpretacji art. 6 dyrektywy siedliskowej). Ujęcie przedsięwzięcia w planie zadań ochronnych Natura 2000 nie stanowi automatycznej przesłanki do zwolnienia go z obowiązku oceny, chyba że to przedsięwzięcie jest bezpośrednio konieczne dla ochrony gatunków lub siedlisk i służy wyłącznie tej ochronie.

Opracowanie: Paweł Pawlaczyk, 20 listopada 2010 r. Korekta techniczna 9 stycznia 2011

Kopiowanie i rozpowszechnianie niniejszej broszurki jest dozwolone i mile widziane.

Aktualną wersję tej broszurki opracowano w ramach działalności Klubu Przyrodników dofinansowanej przez Narodowy Fundusz Środowiska i Gospodarki Wodnej, w ramach dofinansowania instytucjonalnego pozarządowych organizacji ekologicznych na lata 2010-2011.

